

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Lövskogarna i Åsunden-trakten

Rapportnr: 2009:28

ISSN: 1403-168X

Redaktör: Tomas Appelqvist, Pro Natura

Foto: Mattias Lindholm, Pro Natura

Utgivare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Naturvårdsenheten

Rapporten finns som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

FÖRORD

Den sydsvenska lövskogen är en av jordens mest hotade naturtyper. I de små rester vi har kvar finns ett stort antal växter och djur som är helt beroende av dessa miljöer. Det innebär att vi i Västra Götalands län har ett särskilt ansvar av att värna och vårda dessa miljöer. Lövskogen är också ett vackert inslag i landskapet med sina ljusa och varierade miljöer som är trevliga att vandra i och därför populära för friluftslivet.

Länsstyrelsen i Västra Götaland och Skogsstyrelsen har fått ett regeringsuppdrag att bevara skyddsvärd skog så att vi kan nå Sveriges nationella miljömål. En strategi för hur detta ska gå till togs fram i samråd med representanter för de aktörer som nyttjar skogen, såväl yrkesmässiga som frivilliga. I strategin pekade man ut trakter där det är särskilt viktigt att arbeta i. Åsundentrakten är ett av dessa områden. Här finns artrika skogar, höga kulturvärden och fantastiska förutsättningar för ett rikt friluftsliv.

Denna rapport är framtagen av konsultföretaget Pro Natura. Vi hoppas att den ska stimulera intresset både för att bevara våra värdefulla lövskogar och att satsa på lövskogsbruk så att Åsunden lövrike med sin biologiska mångfald har en framtid och kan avnjutas även av kommande generationer.

Författaren ansvarar för rapportens innehåll och tackas för sin insats.

Fanny Sahlén

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Lövskogarna i Åsunden-trakten

Inledning – sammanfattning

Åsunden-området är en trakt i Västergötland med dramatisk och intressant natur – här finns både barrskogsområden och mäktiga bergsbranter men också flera klarvattenssjöar med en krans av odlingslandskap och värdefulla lövskogar.

Åtrandalen är förmodligen ett av de fornlämningstätaste områdena i Sverige och här finns rikligt med olika fornlämningar alltsedan bondestenålder. Det äldre odlingslandskapet befinner sig nu i en fas av stark igenväxning eftersom antalet jordbrukare minskar och djurbesättningarna blir allt fåtaligare i området. Den södra delen, runt Yttre Åsunden har karaktären av ett herrgårdslandskap och denna del är berömd från litteraturen som ”gårdarna runt sjön”. Detta natur- och kulturområde bör förvaltas så att dessa kvalitéer inte försvinner.

Sveriges riksdag har fastställt 16 olika så kallade nationella miljö kvalitetsmål som ska vara vägledande i arbetet med att åstadkomma en ekologisk hållbar utveckling. För att uppnå de olika målen har riksdagen också fattat beslut om olika delmål som då blir ”steg på vägen” mot dessa mål.

Skogsstyrelsen och länsstyrelsen beslutade därför att gemensamt initiera och driva ett pilotförsök för att på ett mer sammanhållet sätt värna och utveckla natur- och kulturvärdena i denna trakt. Vi försöker med detta projekt att hitta och utveckla nya vägar där man kombinerar aktivt skogsbruk med ett samtidigt bevarande av den biologiska mångfalden och tillgodoser befolkningens behov av olika utomhusaktiviteter. Tätortnära och naturvårdsanpassade skogsbruksmetoder ingår som en viktig del i detta arbete. Länsstyrelsen och Skogsvårdstyrelsen beslutade därför gemensamt att en utredning borde utföras som skulle sammanställa den information som finns så att trakten blir mer synlig.

Inom detta Åsunden-projektet borde man vidare, genom förnyade fältbesök, - mer i detalj beskriva de naturvärden som finns där idag men också peka på eventuella brister i vår kunskapsbild. Denna rapport är ett led i denna strävan.

Bakgrund – miljömålen

Sveriges riksdag har fastställt 16 olika så kallade nationella miljökvalitetsmål som ska vara vägledande i arbetet med att åstadkomma en ekologisk hållbar utveckling. För att uppnå de olika målen har riksdagen också fattat beslut om delmål som då blir olika ”steg på vägen”. Delmålen har en kortare tidsram.

Miljökvalitetsmålet för våra skogsmarker kallas för ”Levande skogar” och det har formulerats på följande sätt: *”Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas”*. Det är tänkt att detta mål ska nås inom en generation.

Miljömålet innebär också att:

- Bevarande av biologisk mångfald ska vara huvudinriktningen för områdesskyddet i skogen.
- Bevarandevärden för friluftslivets intressen, tätortsnära miljö, skogens kulturmiljöer m.m. ska i möjligaste mån samordnas med skyddet av den biologiska mångfalden.
- Vidare bör områdesskyddet, såsom hittills, integreras med Natura 2000-processen.
- Skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga ska bevaras.

Skogsmarken är därför inte bara ett område där det ska produceras pappersmassa, virke och ved utan också ett område där den biologiska mångfalden ska fortleva och där många människor utövar fritidsaktiviteter av olika slag. Vi behöver därför hitta och utveckla nya vägar där man kombinerar aktivt skogsbruk med ett samtidigt bevarande av den biologiska mångfalden och tillgodoser befolkningens behov av olika utomhusaktiviteter.

Tätortsnära och naturvårdsanpassade skogsbruksmetoder ingår som en viktig del i detta arbete. Skogstyrelsen har tillsammans med bl a Naturvårdsverket, LRF, Skogsägarna och WWF redan påbörjat detta arbete exempelvis inom det gemensamma projektet kring LEKO-områden. LEKO står för Landskapsekologiskt kärnområde och en närmare presentation av detta arbete finns i en rapport från Skogstyrelsen från år 2004 (meddelande nr 2).

När det gäller formellt skydd av skogsområden lyder delmål 1: *”Ytterligare 900 000 ha skyddsvärd skogsmark undantas från skogsproduktion till år 2010.”* Forskare och biologer har pekat på det stora behovet av utökat områdesskydd i den svenska skogen och den svåra situationen för många av våra skogslevande växter och djur. Naturvårdsmyndigheterna initierade därför under 90-talet en nationell bristanalys (FAKTARUTA BRISTANALYS) som fick till uppgift att konkretisera skyddsbehovet för olika skogstyper och regioner i landet. I bristanalysen beräknade man att behovet av områdesskydd varierade mellan 8 till 16 % av den produktiva skogsmarken i olika delar av landet. Observera att detta är långsiktiga mål (som inte kommer att nås till 2010) och att de innebär en omfattande restaurering. Resultatet från dessa utredningar har sedan på olika sätt arbetats in i t ex miljökvalitetsmålet ”Levande skogar” och i Skogstyrelsens aktionsplaner.

Hur delmålet arealmål ska fördelas mellan regioner/län och mellan olika natur/skogstyper har man löst rent praktiskt så att länen får andelar av arealer efter förekomsten av redan kända värdefulla skogsområden i det länet.

Aktuella forskningsresultat pekar också starkt på att förtätningar i områdesskyddet – både som enskilda stora objekt och framförallt allt skydd i täta nätverk ger stora naturvårdsmässiga fördelar. Från naturvårdsmyndigheternas sida har man därför under de senaste åren försökt att identifiera och avgränsa skogslandskap med särskilda kvalitéer på olika sätt i syfte att utforma kostnadseffektiva strategier (på nationell och regional nivå) för det framtida områdesskyddet. Åsunden – området är en sådan identifierad skogstrakt.

FAKTARUTA BRISTANALYS

Hur mycket skog av olika slag måste undantas från intensivt skogsbruk för att alla våra specialiserade och krävande arter ska kunna finna livsrum även i framtiden?

Genom att göra en bristanalys försöker man att besvara detta. En bristanalys utförs i följande steg:

- *Hur såg den naturliga skogen ut?* Bedömning av hur mycket skog det fanns i regionen och hur den var sammansatt (av olika skogstyper)
- *Hur mycket är nog?* Många växter och djur försvinner från ett visst landskap vid vissa s.k. tröskelvärden. Det kan vara vissa arealer av en viss skogstyp eller förekomsten av vissa s.k. strukturer och element (död ved, torrakor, gamla ihåliga ekat etc).
- *Hur mycket är skyddat?* Hur ser det formella områdesskyddet i regionen ut?
- *Brister och överskott.* Vid bristanalysen kan det visa sig att vissa skogstyper (t ex unga granskogar) finns det mer av än i det tänkta ursprungslandskapet. Av dessa finns det därför överskott. Miljöer som har blivit sällsynta jämfört med hur det har varit blir då en bristvara och för dessa finns ett behov av att få till stånd olika skydds- och vårdformer.

FAKTARUTA OMRÅDESSKYDD

Områdesskyddet i Sverige startade med att ett tiotal nationalparker bildades i samband med vår första naturskyddslag 1909. Områdesskyddet innebär att myndigheter med lagstöd skyddar områden genom att t ex inrätta *naturreservat* eller *biotopskyddsområden*. Naturreservat har funnits sedan 1964 och är idag den klart dominerande delen av vårt naturskydd i Sverige. Länsstyrelserna och kommunerna svarar vanligtvis för naturreservaten och skogsstyrelsen för biotopskyddsområdena. Bägge skyddsformerna innebär att ett värdefullt område skyddas med stöd av miljöbalken genom särskilda bestämmelser om skydd och skötsel. Marken i ett naturreservat kan ägas av vem som helst, d v s privatpersoner, stiftelser, kommun, bolag, allmänningar eller staten med flera. För varje reservat finns individuella föreskrifter som konkretiserar skyddet för området. Vilka föreskrifter som krävs beror bland annat på områdets karaktär och vilka naturvärden som ska skyddas. Hur reservatet ska skötas för att man ska uppnå dess syften regleras i en för reservatet skraddarsydd skötselplan.

Områdesskyddet har en obegränsad giltighetstid men parallellt med detta kan också tidsbegränsade civilrättsliga avtal, så kallade *naturvårdsavtal*, tecknas mellan skogsvårdsmyndigheterna och markägare.

De tre ovannämnda skyddsformerna brukar man med ett gemensamt namn kalla för *formellt skydd*.

FAKTARUTA NATURA 2000

Att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer och livsmiljöer för hotade arter är inte bara en svensk målsättning. Detta är även viktigt i EU: s arbete med att skapa ett nätverk av biologiskt värdefulla europeiska naturområden, s.k. *Natura 2000-områden*. Syftet med Natura 2000 är alltså att bidra till att bevara och skydda den biologiska mångfalden i ett europeiskt perspektiv. Sverige och alla övriga medlemsländer i EU är skyldiga att genom Natura 2000 vidta åtgärder för att se till att vissa särskilt skyddsvärda naturtyper och arter har *gynnsam bevarandestatus*, vilket betyder att livsmiljöerna och arterna ska finnas kvar i långsiktigt livskraftiga bestånd. Natura 2000-områden avsätts till skydd för naturtyper och/eller arter som är av gemenskapsintresse enligt EU: s fågel- och/eller art- och habitatdirektiv. Arbetet kring Natura 2000 samordnas av Naturvårdsverket. Många av de områden som ingår eller ska ingå i Natura 2000-nätverket är eller kommer också att bli naturreservat. Kråkebo är ett exempel på ett naturreservat som till vissa delar ingår i Natura 2000-nätverket.

Den nationella strategin

Den nationella strategins inriktning är att med ledning av tillgängliga biologiska kunskaper och kunskaper om värdekärnors (se faktaruta) belägenhet i landet åstadkomma ett kostnadseffektivt formellt skydd för de mest skyddsvärda skogarna. Strategin huvudinriktning är att prioritera bevarandeåtgärder för befintliga skogsbiologiska värdekärnor. Bevarandet av värdekärnor är mer effektivt än att de avverkas och att ett mer kostsamt, tidskrävande och osäkert återskapande av värdefulla områden måste göras. Strategin gäller det arbete med formellt skydd som återstår för att uppfylla delmål 1. En övergripande strävan är att de oskyddade värdekärnorna avsätts frivilligt eller skyddas formellt inom delmål 1. Prioriteringar inom det formella skyddet är inriktade på så sätt att de ger bra förutsättningar för att övriga värdekärnor kan bevaras genom frivilliga avsättningar.

Målsättningen är att de skogar som har de högsta naturvärdena ska ha skyddats formellt. Det är därför viktigt att ansvariga myndigheter bedriver ett planmässigt, rationellt skyddsarbete. I detta ingår att myndigheterna ska arbeta aktivt och problemlösande för att förhindra avverkningar och andra arbetsföretag som påtagligt försämrar naturvärdena i områden som har sådana bevarandevärden att de bör skyddas.

Det är viktigt att tillvarata markägarnas vilja att bevara skyddsvärd skog. Det är viktigt att det förs en konstruktiv dialog mellan myndigheter och markägare

En helhetssyn på landskapet som inkluderar både ”natur och människa” gäller som utgångspunkt för naturvårdspolitiken. Möjligheten till kostnadseffektiva lösningar för skydd och förvaltning av andra bevarandevärden, t.ex. friluftsliv och kulturmiljöer, ska därför beaktas.

Strategins övergripande strävan är att formellt skydd och de frivilliga avsättningarna ska komplettera varandra. Några viktiga aspekter som lyfts fram i den nationella strategin är:

- Lyfta fram landskapsperspektivet vilket bland annat innebär att områden som genom storlek, kvalitet, belägenhet mm har bäst förutsättningar att bibehålla sina naturvärden prioriteras för skydd. En utgångspunkt är att prioritera bevarandeåtgärder i landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden, s.k. värdestrakter. I det 16:e miljömålet står det också att varje länsstyrelse bör ges i uppdrag att i samverkan med bl a Skogsstyrelsen arbeta fram ekologiska landskapsplaner för landskapsavsnitt med höga naturvärden.

- Lyfta fram skogstyper som Sverige har ett internationellt ansvar att bevara samt nationellt eller regionalt underrepresenterade skogstyper. Skogsstyrelsen och länsstyrelser i regioner med en stor andel av landets förekomst av värdekärnor av en viss skogstyp bedöms ha ett särskilt ansvar för formellt skydd och bevarande av värdekärnor av denna skogstyp.
- Använda landskapet som en arena för samverkan där samordnade bevarandeåtgärder som omfattar olika trädmiljöer i både skogs-, odlings- och kulturlandskap genomförs för att åstadkomma en funktionell måluppfyllelse för delmål 1 Levande skogar.
- Samordna skyddet av värdefulla skogsområden med friluftslivets, kulturmiljövårdens, rennäringens och andra samhällsintressen.

FAKTARUTA

Värdetrakter – värdekärnor definitioner

Med *värdetrakt* avses ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. Värdetrakter har en väsentligt högre täthet av värdekärnor för djur och växtliv inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i "vardagslandskapet".

En *värdekärna* är ett skogsbestånd med många rödlistade eller på annat sätt naturvårdsintressanta arter och som har de nödvändiga strukturerna (äldre träd, död ved etc.) för att dessa arter ska kunna överleva på sikt.

Den regionala strategin

Geografiskt koncentrerade naturvårdsinsatser är av flera skäl nödvändigt för att bevara många av våra rödlistade och andra arter. Det viktigaste skälet är att specialiserade arter behöver en viss tillgång till speciella miljöer i ett landskapsavsnitt för att långsiktigt överleva, detta utgör s.k. kritiska tröskelvärden för arternas långsiktiga överlevnad. Naturvårdsbiologisk forskning visar att de kritiska tröskelvärdena ofta ligger vid ca 20 % återstående naturtyp jämfört med mängden lämpligt naturtyp i ett ursprungslandskap för väldigt många arter. Detta tröskelvärde var också en av utgångspunkterna för miljövårdsberedningens beräkningar av det långsiktiga behovet av skyddad skog i Sverige.

Att uppnå god ekologisk funktionalitet bör primärt ses som ett långsiktigt arbete där de frivilliga avsättningarna och ett naturanpassat skogsbruk spelar en central roll. Samverkan mellan formellt skydd och frivilliga avsättningar är särskilt önskvärd i områden där koncentrationer av naturvärden är stora. Geografiskt koncentrerade insatser för formellt skydd i samverkan med frivilliga avsättningar ökar sannolikheten för hög kvalitet och långsiktighet. Behovet av framtida formellt skyddade utvecklingsmarker beror i hög grad på hur väl det formella områdesskyddet och de frivilliga avsättningarna kompletterar varandra samt på vilken kvalitet och ekologisk funktionalitet de frivilliga avsättningarna får tillsammans med den generella naturhänsynen i skogslandskapet som helhet.

Den nationella strategin formuleras för närvarande på en högre detaljnivå i de olika regionerna. Den regionala strategin arbetas fram som ett gemensamt projekt av länsstyrelserna och Skogsstyrelserna. Den beräknas bli klar under 2006.

I den remissversion som fanns i december 2005 framgår det att regionen har pekat ut 22 olika trakter inom Västra Götalands län och att den totala arealen skogsmark som bör få ett formellt områdesskydd fram till 2010 är 11 400 ha. Åsundenområdet är där med som värde trakt nr 9 och här bedömer man att ytterligare ca 500 ha bör skyddas men denna areal inkluderar de färdiga, eller nästan färdiga, reservaten vid Kråkebo, Korpeboberg och Torpa/Hovsnäs. I detta perspektiv framgår det tydligt att man i denna trakt har tänkt sig att större delen av naturvårdsarbetet kommer att bedrivas utanför det formella områdesskyddet.

Åsundenprojektet start – mål

Skogsstyrelsen och länsstyrelsen beslutade därför att gemensamt initiera och driva ett pilotförsök för att på ett mer sammanhållet sätt värna och utveckla natur- och kulturvärdena i denna trakt. Vi försöker med detta projekt att hitta och utveckla nya vägar där man kombinerar aktivt skogsbruk med ett samtidigt bevarande av den biologiska mångfalden och tillgodoser befolkningens behov av olika utomhusaktiviteter – allt inom ramen för de miljömål som riksdagen har beslutat om. Tätortnära och naturvårdsanpassade skogsbruksmetoder ingår som en viktig del i detta arbete.

Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen beslutade därför gemensamt att en utredning borde utföras som skulle sammanställa den information som finns så att trakten blir mer synlig. Inom detta Åsunden-projektet borde man vidare – genom förnyade fältbesök mer i detalj beskriva de naturvärden som finns där idag men också peka på eventuella brister i vår kunskapsbild.

Lövskogsbestånden runt Åsunden, Sämsjön och Torpasjön har en påtaglig förtätning av värdefulla skogsbestånd men det dokumenterade antalet rödlistade arter är fortfarande tämligen litet. Det kan trots detta vara så att här finns ett mycket värdefullt växt- och djurliv men vår kunskap om detta är fortfarande liten.

Inom detta Åsunden-projekt borde man vidare – genom förnyade fältbesök mer i detalj beskriva de naturvärden som finns där idag men också peka på eventuella brister i vår kunskapsbild. Denna rapport är ett led i denna strävan.

Åsundens lövrike

Bakgrund

Åsundenområdet – dramatisk natur med berg och sjöar

Sjöarna Åsunden, Sämsjön och Yttre Åsunden/Torpasjön ligger i en mäktig sprickdal och särskilt längs Åsundens stränder i norr finns mycket bergsbranter. Sjöarna ligger i Ätrans övre åsystem i länets mer höglänta sydöstra del och vid Åsundens norra strand ligger områdets enda stad Ulricehamn, eller Bogesund som den hette förr i tiden. Sjöarna är ganska näringsrika även om de har karaktären av klarvattensjöar. Öster om sjösystemet vid Ätrans dalgång ligger landskapet på mellan 200 och 300 meter över havet.

Området har i inlandsisens avsmältningsskede påverkats av en issjö (Forn-Åsunden), som avsatte mäktiga sedimentlager av sand och mo. Kalkhaltiga mineral, som transporterats från Falbygden med Ätran ger ställvis en påfallande rik flora. Det finns även mindre områden med grönstenar (metabasiter) som har en näringskrävande flora - annars är näringsfattiga gnejser traktens vanligaste bergart.

Åsundenområdet – gammal gräns- och odlingsbygd

Ätrandalen är förmodligen ett av de fornlämningstätaste områdena i Sverige och här finns rikligt med olika fornlämningar alltsedan bondestenålder. Det äldre odlingslandskapet befinner sig nu i en fas av stark igenväxning eftersom antalet jordbrukare minskar och djurbesättningen blir allt fåtaligare i området.

Den södra delen, runt Yttre Åsunden har karaktären av ett herrgårdslandskap och denna del är berömd från litteraturen som ”gårdarna runt sjön”. Genom sin romanserie med samma namn har Birgit Sparre gjort Ulricehamnsbygden berömd. De romantiska skildringarna om Joachim Riddercrona och Diana Stjärnudd beskriver ett gammaldags herrgårdsliv i ”konungariket Sparre”. I detta rike kretsar handlingarna runt fyra gårdar med autentiska förlagor nämligen Torpa (Heljö); Hovsnäs (Lindö); Sjöred (Stjärnö) och Högagårde (Björksund). Romanernas benämningar står inom parentes.

Långt tillbaka var detta en gränsbygd mellan danskar och svenskar och här kom ofta danskhärar upp under tidig medeltid. Mellan 1366 och fram till freden i Roskilde 1658 rådde det en ständig krigsberedskap i denna trakt. Det var under denna tid som Torpa stenhus med sina befästningar byggdes och då fanns också Fästeredsborg vid sundet mellan Åsunden och Yttre Åsunden. Säteriet Fästered ägdes också under långa perioder av militärsläkten Ribbing.

Vid Skottek, som ligger vid Åsundens strand strax söder om Ulricehamn, ska Sten Sture d.y. ha skottskadats och senare avlidit vid en strid mot en dansk krigshär som ryckte fram på Åsundens is år 1520. Vid platsen finns numera ett monument som berättar om händelsen.

Gränsbygden utvecklade också tidigt en handel, från början främst med oxar men senare blev området en viktig del av Sjuhäradsbygdens ”knalleland” där vävda, stickade och slöjdade produkter blev viktiga.

Längs Åsundens östra och Sämsjöns västra kant går också den gamla Oxabanan som transporterades glas mellan Limmareds glasbruk och Ulricehamn. Oxabanan används idag som en cykelbana.

Åsundenområdets lövskogar

En mycket stor del av lövskogen utgörs av träd från en första trädgeneration på äldre kulturmarker (slåttermarker, åkrar och hagar). Äldre träd finns nästan uteslutande i bergsbranter men också intill bebyggelsen. De senare är mycket värdefulla ur naturvårdssynpunkt och består ofta av gamla kvarstående hagmarksträd och träd från övergivna slåttermarker som bär spår av hamling.

Under 5 % av bestånden är äldre än 100 år och över hälften av skogsmarken är 60 år eller yngre.

Triviallövskogar dominerar ofta med stora inslag av björk, asp och sälg. Närmare sjön finns också mycket klibbal och också här finns ofta stora inslag av glasbjörk, asp och olika viden.

Många av de strandnära lövsumpskogarna växer på de sjösänkingsmarker som tillkom under 1860-talet – då Åsunden sänktes med 1,5 – 2 meter.

Många lövskogar förekommer i den nedre delen av sluttningar och marken är här ofta ganska näringsrik och källpåverkad. Inslaget av ask är ofta betydande. Här finns många sumpskogsväxter och de kan sägas utgöra ett karakteristiskt inslag i Åsunden-traktens skogar. Dessa skogar är också rika på skuggtåliga och uttorkningskänsliga skogskryptogamer av olika slag.

På den äldre inägomarken står idag mycket ek och lind men också gamla ”kandelaberträd” (flerstammiga före detta hamlade träd) i de övergivna lövängarna. De sistnämnda är ofta alm och ask.

Fjärranalysbaserade lövandelsskattningar

Skogsvårdsstyrelsen Västra Götaland (numer Skogsstyrelsen Region Väst) införskaffar årligen uppdaterad fjärranalysinformation, heltäckande för regionens geografiska område, dels för tillsyn (av lagar o. förordningar) och dels för rådgivning och information till skogsägarna. Flygbildsinformation kompletteras med och ersätts av satellitbilsdata i allt större utsträckning, främst beroende på möjligheten till nämnda årliga uppdatering. Inom Åsundenområdet har andelen löv fjärranalyserats - skattats med hjälp av en multispektral (information i flera våglängdsband) satellitbild; från SPOT IV tagen sommaren 2004 (med ’upplösning’ – pixelstorlek 20 x 20 m efter geokorrigerings o. s.k. resampling). På pixelnivån har sedan ett Vegetationsindex beräknats; då lövvegetation innehåller en större mängd klorofyll än barrvegetation och klorofyll framträder tydligt i de infraröda (när- resp. mitt-) våglängdsbanden ger reflektansen häri, i förhållande till mängden reflekterat solljus i det röda våglängdsbandet, upphov till ett vegetationsindex. Med hjälp av fältreferenser (områden med kända skogstillstånd) har slutligen ’vegetationsindex-bilden’ över Åsundenområdet klassindelats; Ej skogsmark (veg.index: 0), Barrskog (veg.index: 1-60), Visst lövinslag (veg.index: 61-63), Betydande lövinslag (veg.index: 64-66) samt Lövskog (veg.index: 67-).

Resultaten från dessa skattningar sammanfattade:

- Åsundenområdets totalareal: 25400 ha,
- varav skogsmark: 15364 ha (dvs. 60%),
- varav områden med visst lövinslag: 3512 ha,
- varav områden med betydande lövinslag: 3580 ha, samt
- varav områden med lövskog: 3424 ha.

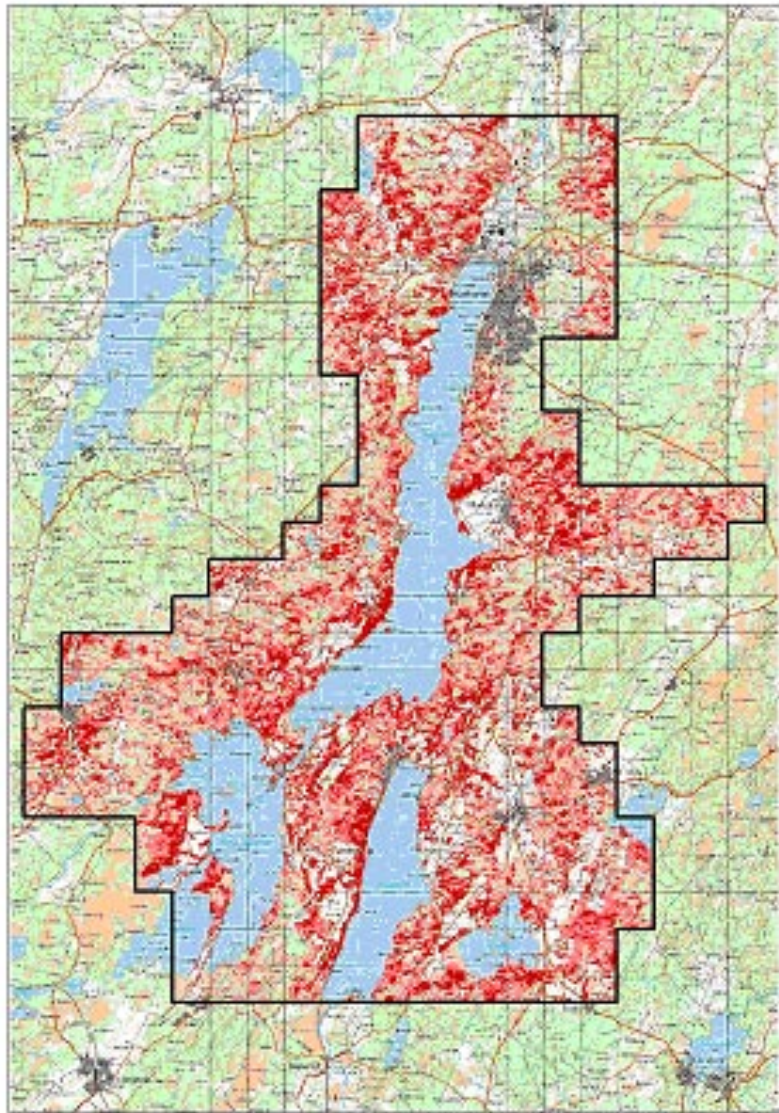
Beaktas skall att inte ens klassen Lövskog består av 100% löv, därutöver än mindre andelar i de två andra lövklasserna. Genom att införa en vikt, proportionell i förhållande till klassens genomsnittliga volymandel löv (skattad), erhålles:

- för områden med visst lövinslag (vikt: 0.125): 439 ha (dvs. 3%),
- för områden med betydande lövinslag (vikt: 0.375): 1342 ha (dvs. 9%), samt
- för områden med lövskog (vikt: 0.75): 2568 ha (dvs. 17%).

Enheten hektar blir nästintill olycklig i sammanhanget, då en volymandelsvikt använts, men kan tolkas som en skattning av den areal som håller 100% löv, alltså 4349 ha. Bättre uttryckt är nog skattningen av andelen löv, av den totala volymen skog inom Åsundenområdet, såsom 29%. Sett till areell utbredning finns löv på 46% (ifall minst ett betydande lövinslag krävs) till 68% (ifall även ett visst lövinslag accepteras) av områdets totala skogsmarksareal.

Det kan inte nog betonas att samtliga presenterade resultat är skattningar, där felkällorna är många. Anledningen till att inga avrundningar av presenterade värden har gjorts här är för att kunna jämföra med framtida skattningar och ev. kunna iaktta även små förändringar. Felkällor av betydande storlek finns bl.a. i materialet (i satellitbilden; på våra breddgrader står aldrig solen i zenit o. vi erhåller därav alltjämt skuggor, t.ex. löv i sluttningar kan överskuggas o. tolkas som barrskog) likväl som i metoderna (t.ex. kan gräs- o. buskvegetation erhålla ett index som indikerar löv, vikterna är sedan i stor utsträckning subjektivt antagna, etc.).

Valet av satellitbilsdata från 2004, före stormen, var medvetet då stormskadorna inom Åsundenområdet är relativt omfattande, förmodligen med mer skador i barrskog än i lövskog. Ehuru så saknas idag uppfattning om vilken förnyingsmetod – vilka trädslag som skogsägarna i området avser använda sig av vid återbeskogning efter stormen.

Den äldre kunskapen om traktens lövskogar

I lövskogsinventeringen i Ulricehamns kommun förekommer 11 olika lövskogar i värdeklass 1 inom Åsunden –området. Tre av dessa (91, 92 och 94) ingår numera i naturreservatet Kråkeboberg och 106 ingår i naturreservatet Korpeboberg. I Tranemo kommun förekommer 4 lövskogsområden i värdeklass 1 och de ingår alla i ett nybildat naturreservat. Enligt den nya rödlistan (2005) är 53 rödlistade arter kända från värdetrakten. De flesta av dem dokumenterats i de tre områden som numera är reservata eller föremål för reservatsbildningar (Appelqvist, manus) men många har också noterats i samband med Nyckelbiotopsinventeringen. Utöver de här rödlistade arterna finns det en lång rad sällsynta och regionalt intressanta arter och flera av dem har varit med på äldre rödlistor. En del av dessa listas nedan.

De hittills kända rödlistade arterna är:

Mindre hackspett *Dendroscopus minor*
Entita Parus *palustris*
Bivräk *Pernis apivorus*

Skogssvingel *Festuca altissima*. (KÅ).
Strävlost *Bromus benekenii* (KÅ).
Storgröe *Poa remota*
Västlig husmossa *Loeskobryum brevirostre*(KÅ).
Dunmossa *Trichocolea tomentella* (KO)

Puderfläck *Arthonia cinereopruinosa*(KO)
Almlav *Gyalecta ulmi*(KO,TH)
Blek kraterlav *Gyalecta flowii*(KÅ, KO).
Grå skärelav *Schimatomma decolorans*(KO)
Rosa skärelav *Schimatomma pericleum*(TH)
Grynig lundlav *Bacidia biatorina* (KO)
Grå jordlav *Catapyrenium psoromoides*(KO)
Stor knopplav *Biatora sphaeroides* (KÅ).
Klosterlav *Biatoridium monasteriensis*(KÅ).
Aspgelélav *Collema subnigrescens*(KÅ).

Blylav *Degelia plumbea*(KÅ).
Bokkantlav *Lecanora glabrata*(KÅ).
Ädellav *Megalania grossa*(KÅ).
Musselav *Normandina pulchella*(KÅ).
Gul pysslingslav *Thelopsis flaveola*(KÅ).
Kortskaftad parasitspik *Sphinctrina turbinata*(KÅ).
Bokvärtlav *Pyrenula nitida*(KÅ).
Liten sönderfallslav *Bactrospora corticola* (TH)
Skuggorangelav *Caloplaca lucifuga* (TH)
Gul dropplav *Cliostomum corrugatum* (TH)
Skrovellav *Lobaria scrobiculata* (TH)
Lunglav *Lobelia pulmonaria*
Rödbrun blekspik *Sclerophora coniophaea* (TH)
Sydlig blekspik *Sclerophora amabilis*

Plectophloeus *nitidus*(TH)
Läderbagge *Osmoderma eremita*(TH)
Svart guldbagge *Gnorimus variabilis*(TH)
Smalnäppare *Procraterus tibialis*(TH)
Xylophilus *corticalis*(TH)

tidigare rödlistade arter inom området är ex :

Stenknäck *Coccolithraustes coccolithraustes*
Skuggmossa *Dicranodontium denudatum*
Mjölilig klotterlav *Opegrapha soreliifera*(KO)
Dallerskål *Ascotremella faginea*
Rödpalpad rödrock *Ampedus hjorti*(TH)

Områdesskyddet

Tre av värdetraktens värdekärnor har ett områdesskydd redan idag, eller kommer att få det inom en mycket snar framtid, nämligen Torpanäset (TH), Kråkebo (KÅ) och Korpebobergs lövskogar (KO; 57 ha varav 39 lövskog och 15 hagmark) med inalles XX hektar. Dessa reservat är varierande och innehåller flera olika skogstyper som ekhagar, strandskogar, brantskogar, lövsumpskogar och bokskogar (små arealer).

Det finns dessutom 3 biotopskyddade områden och ett naturvårdsavtal (vid Källebacka).

Strategin

Hur man kan arbeta i en värde-trakt finns angivet i den nationella strategin i form av ett 9-punktsprogram och rapporten försöker i görligaste mån att använda denna metod.

Inledningsvis skriver man där att en förutsättning för hela detta arbete är ett en dialog upprättas tidigt i processen mellan människor och organisationer, som bor verkar eller har andra intressen i den utpekade värde-trakten. Denna skrift är en del i denna dialog då den försöker att ge en samlad bild av myndigheternas intentioner och önskemål.

Naturvårdsverket beskriver sedan hur man bör arbeta med olika former av naturvårdsarbeten i dessa trakter där de olika stadierna sammanfattas i 9 olika punkter. De nio punkterna är som följer:

Är området en värde-trakt?

Området redovisades inte i rapporten ”frekvensanalys av skyddsvärd natur” (SNV rapport 5466) som annars har varit ett viktigt underlag när man har identifierat och avgränsat dessa trakter runt om i landet. Detta beror dock främst på att områdets natur är dåligt dokumenterad och den prioriterades trots detta i den regionala planen. Trakten fanns däremot med i rapporten ”sydsvenska lövskogar” (SNV rapport 5081) och lokal kunskap från Skogsstyrelsens lokalkontor och inom Länsstyrelsen pekade trots det på att denna värde-trakt borde inkluderas. Området har många kända rödlistade arter, en förtätning av lövskogar och en förtätning av nyckelbiotoper. Traktens olika delar har också en gemensam karaktär med samma typ skogar, kulturhistoria och klimat. Den är dessutom en geologiskt enhetlig del med ett system av sprickdalssjöar i ett parti av Ätrandalen omgivna av branter och berg.

Korrigera traktens avgränsning

Trakten är avgränsad ganska snävt runt de olika sjöarna för att bibehålla de gemensamma karaktärerna men det finns flera intressanta värdekärnor strax utanför i alla riktningar. De här värdekärnorna har dock ofta en annan natur än den som man möter runt sjöarna.

Beskriv och sammanfatta

Beskrivningen i denna rapport följer ett antal småområden som vi här kallar kärnområden som i regel då innehåller en eller flera mycket värdefulla lövskogsobjekt som kan kallas för värdekärnor.

Öka kunskapen

Denna rapport pekar på flera nya undersökningar som bör göras t ex de nya reservatsutredningsområdena. Man bör också öka undersöka och beskriva traktens utpekade ansvarsmiljöer och ansvarsarter. Det vore också önskvärt att öka kunskapen om traktens vedberoende insekter och skogskryptogamerna (lavar, mossor, svampar).

Analysera värdet av det biologiska innehållet

Områdets värden i förhållanden till länets andra lövskogstrakter är fortfarande något oklart eftersom faktaunderlaget trots allt fortfarande är ganska litet. Kända rödlistade arter knutna till ädellövskogsmiljöer är fortfarande förhållandevis få vid en jämförelse med ex värde-trakter kring de västgötska platåbergen längre norrut. De triviallövskogar som finns rikligt i trakten har ett annorlunda växt- och djurliv vid en jämförelse med trakterna i norra Dalsland med färre boreala element.

Det finns stora naturvärden knutna till trädbärande miljöer utanför den egentliga skogsmarken i form av beteshagar och lövängsrester

Formulera prioriterade bevarandevärden

Områdets prioriterade bevarandeområden finns särskilt beskrivna i textavsnittet "visioner och målsättningar" nedan. Vissa av ansvarsarterna bör kunna fungera som symbolarter för trakten.

Gör en brist- och funktionalitetsanalys

Hela området bör, enligt den regionala strategin ha ca 375 ha skog med ett formellt skydd. Strandsumpskogarna bör knytas ihop enligt "kärna-stråk-modellen" så långt detta är möjligt.

Precisera skötselbehov

Viktiga skötselbehov i denna trakt är att många objekt kan behöva ett fortsatt eller utökat bete. Det kan också förekomma objekt där man behöver restaurera vattenpåverkade miljöer som översilningsmarker och strandmiljöer.

Ta fram bevarandemål

I denna rapport föreslås ytterligare fyra områden att bli föremål för reservatsutredningar. Det är samtidigt viktigt att formulera målsättningar för lövskogarna och lövskogsbruket i hela området.

Visioner och målsättningar

Kortsiktiga mål som bör vara uppfyllda vid året 2010 slut.

- Alla skogsbestånd inom området ska målklassas
- Informationen om traktens natur och kultur ska finnas och vara lätt åtkomlig
- Ytterligare fyra olika områden bör bli föremål för reservatsutredningar nämligen Fästered-Högagarde- området; Vegby-Attorps-området; Finnekumla-Närarps-området och områdena i Tvärredstrakten
- Alla jätteträd inom området ska mätas in och dataläggas med GPS
- Lövskogsbruket ska öka inom trakten och bedrivs enligt en särskild framtagen plan
- En (eller flera) folder över områdets natur där en särskild presentation av traktens ansvarsmiljöer/arter ska tas fram.
- Ett åtgärdsprogram över området ska vara framtaget som särskilt beaktar ansvarsmiljöer, ansvarsarter, områdesskydd och lövskogsbruket
- Vid rådgivning ska dessa visioner och mål särskilt lyftas fram

De långsiktiga målen ska vara:

- 30 % av skogsmarken ska vara bevuxen med lövträd eller med lövdominerade blandskogar.
- Arealen skog som har formellt skydd ska minst vara 500 hektar
- Tillgången på död ved ska minst vara XX/ha som ett genomsnitt och avsevärt högre inom de formellt skyddade delarna
- Jätteträd ska finnas väl spridda i trakten och tillsammans vara minst xx stycken.
- Alla nu kända rödlistade arter ska finnas kvar i området med livskraftiga populationer

Lövskogsbuket

En plan för hur detta ska bedrivas utanför områdesskyddad mark ska tas fram av Skogsstyrelsen.

Ansvarsmiljöer/arter

Brantskogar, strandsumpskogar och lövskogar i ett igenväxande odlingslandskap med varierande grad av hävd är signum för denna trakt. De triviala lövträden björk, al, asp och sälg har därmed en stark ställning i denna värdetrakt. Vissa skogstyper är karakteristiska för "Åsunden lövrike" och de är ofta också artrika med inslag av rödlistade arter. De skogstyperna är det naturligtvis extra viktigt att vårda och skydda i denna trakt och har därför utvalts som s.k. ansvarsmiljöer för trakten.

Benämningen på skogstyperna följer "sydsvenska lövskogar" (SNV rapport 5081).

Ansvarsmiljöer för Åsunden-området är:

Klibbalstrandskog.

Närmast de sänkta sjöarna står ofta en bård av delvis åldriga och avdöende alar. De har en artrik fältskiktsflora med t ex svärdsilja, vassstarr och jättegröe. I de inre mer fastmarksnära delarna tillkommer en lång rad andra örter som sumpförgätmigej, rankstarr, springkorn, bäckbräsma och strandklo. Här växer också en hel del åldriga glasbjörkar och aspar.

Ut mot sjöarna finner man ofta videbuskar och ruggar av vass och säv med inslag av vass-starr.

Brantskog av ädellövrisk typ

I de mer kuperade och blockrika delarna finner man ofta en blandskog där lind och lönn har en stark ställning. I vissa partier utbildas rena lindbestånd. Linden är genomgående flerstammig och erosionsrörelser gör att här finns mängder av död ved i olika åldrar även om riktigt grova dimensioner och åldrar saknas. Lönnen är genomgående mer ung och ger ett intryck av att ha ökat starkt under senare år. Andra mycket vanliga träd i branten är delvis åldriga rönnar och aspar tillsammans med ett visst inslag av ek. Längst i väster finns också ett litet inslag av alm.

Kärlväxtfloran är rik med blåsippa, vårärt, underviol, trolldruva, lundarv och springkorn.

Epifytfloran är artrik och intressant. Lungblåven (*Lobaria pulmonaria*) växer spritt i området och är – i synnerhet när den växer på lönn – mycket storvuxen och vital och rikligt försedd med apothecier. Tillsammans med denna finns också bårdlav (*Nephroma parile*); korallblylav (*Parmeliella triptophylla*); grynnig filtlav (*Peltigera collina*) och olika filtlavar (*Peltigera spp.*) På de åldriga ekarna som förekommer i detta område noterades dessutom de båda rödlistade skorplavarna *Bacidia biatorina* och *Opegrapha soledifera* tillsammans med arter som *Lopadium disciforme* och många olika *Pertusaria*-arter.

Bergssidorna och blocken har ofta en mycket intressant kryptogamflora särskilt där bergarten är rik. Typiska arter i trakten västlig husmossa (*Loeskobryum brevirostre*) och mörk husmossa (*Hylocomiastrum umbratum*) och i de rikaste partierna baronmossor (*Anomodon ssp.*)

Igenväxt äng/hagmark av ask-almtyp

Denna skogstyp finns normalt på friska till fuktiga marker där ännu tydliga spår av lövtäkt eller bete finns. Här dominerar vanligtvis ask och alm de äldre träden, som ofta har hamlingsspår. Här finns ofta en yngre trädgeneration som står tätt under de äldre. I det yngre trädskiktet hittar man trädslag som klibbal, asp, björk och ek.

De hävdgynnade arterna har oftast försvunnit men flera intressanta skogsarter har kommit i deras ställe. Här växer ex gulsippa, lungört, tandrot och hässleklocka. De äldre träden har ofta en intressant epifytflora med ex platt fjädermossa (*Neckera complanata*) och trädporrella (*Porella platyphylla*).

Klibbalskog av översilningstyp

Denna skogstyp finner man ofta i nederdelen av sluttningar eller i anslutning till vattendrag. Trädskiktet domineras oftast av klibbal men här förekommer också ofta gran som ibland blir det dominerande trädet. Inslag av glasbjörk är vanlig i de mer näringsfattiga skogarna och asken brukar ha en stark ställning i de näringsrika.

I de näringsrika typerna finns ofta en rik lundflora med arter som strutbräken, hässleklocka, springkorn, gullpudra, bäckbräsma och skärmstarr. Ibland finner man dessutom kransrams och stora ruggar med brunstarr (*Carex acutiformis*).

I dessa skogstyper finner man dessutom flera uttorkningskänsliga skogskryptogamer. Typiska arter i bottenskiktet är bäckrundmossa (*Rhizomnium punctatum*), källgräsmossa (*Brachythecium rivulare*) och thujamossa (*Thuidium tamariscinum*).

Mossfloran har ofta inslag av rödlistade arter eller signal arter som dunmossa (*Trichocolea tomentella*), skuggkvastmossa (*Dicranodontium denudatum*) och källtuffmossa (*Cratoneuron filicinum*)

Sekundär lövskog, friska och fuktiga typer

Dessa skogar har ofta ett förflutet som odlingsmarker av olika slag (lövängar, beteshagar och åkrar). De kan därför vara olikåldriga med ett äldre trädskikt från tiden markerna hävdades och ett yngre skikt som har kommit in i samband med igenväxningen. De täcker ganska stora arealer i denna trakt och kan ibland vara mycket biologiskt rika.

Ofta står det spärrgreniga ekar inne i bestånden och vittnar om att man befinner sig på övergivna slätter- eller ängsmarker. I vissa successionsstadier kan hasseln bli mycket vanlig mindre partier kan klassas som hässlen. Vissa av hässlerna börjar nu att bli ganska artrika med arter som lysticka *Hapalopilus nidulans* och *Hymenochaete tabacina*.

Ansvarsarter kan vara:

Kransrams
Gullpudra
Hässleklocka
Springkorn
Gulsippa
Blåsippa
Lungört
Tandrot

Mindre hackspett

Entita
Stjärtmes
Bivråk
Berguv

(Skäggdopping)

(Fiskgjuse)

Fortsatta undersökningar

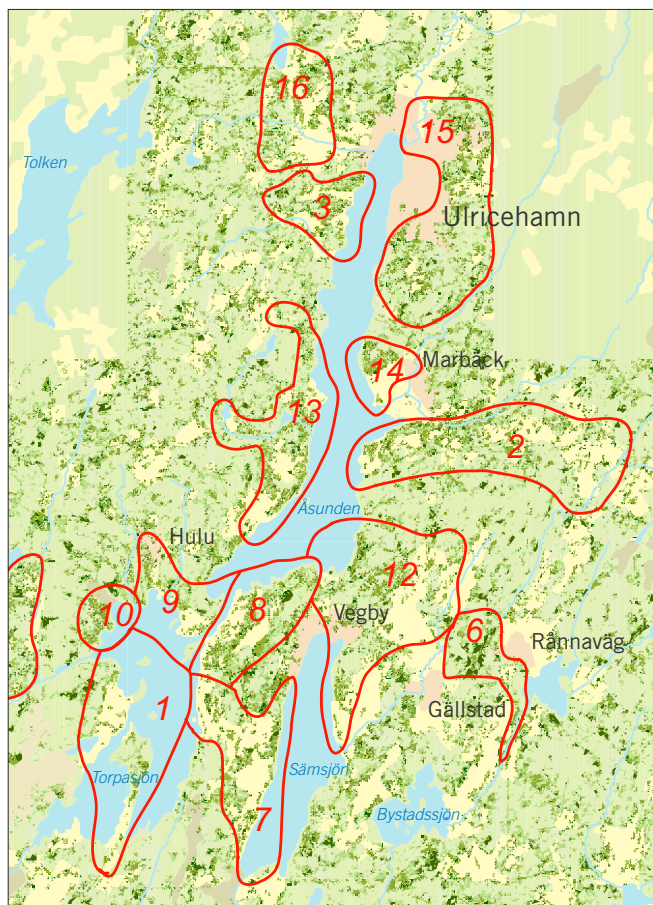
- Fyra utpekade kärnområden bör bli föremål för reservatsutredningar
- Särskilda studier som beskriver naturvärden och biologiskt innehåll i områdets strandsumpskogar, källpåverkade sumpskogar och brantskogar bör utföras
- Särskilda studier mot områdets vedinsekter och vedsvampar i områdets ansvarsmiljöer bör initieras

Information - marknadsföring.

I syfte att på ett mer överskådligt sätt nå ut med information dels om områdets natur och kultur och dels om myndigheterna projekt i denna trakt bör en broschyr framställas.

Det bör också ges guideade naturvandringar till intressanta platser inom trakten där allmänheten kan få möjlighet att ställa frågor, diskutera och lära sig mer om lövrikets natur och kultur. När och var dessa guidningar kommer att ske bör framgå också i den lokala dagspressen.

En kort beskrivning av kärnområdena.

I. Torpa/Hovsnäs området

Torpa - Hovsnäsområdet är välkänt för sitt skyddsvärda växt- och djurliv. Inom området finns många rödlistade lavar, svampar och vedinsekter, främst sådana som är knutna till de äldre ekarna. Här finns också en rik markflora och vissa lundväxter har ett äldre fridlysningsbeslut inom fastigheterna Håcksnäs 3:1 och Torpa 3:1.

Det finns flera olika äldre inventeringar och bestämmelser över Torpa-Hovsnäsområdet och det har under en lång tid varit upptaget som ett s.k. riksintresse för den vetenskapliga och kulturella naturvården. Floran var också tidigt relativt välkänd genom Westfeldts studier (Westfeldt 1954). 1966 bestyrktes ett fridlysningsbeslut av ett antal växter inom området (bl. a. dvärgvårlök och gulsippa) och detta förbud har fortfarande laga kraft.

Ängs- och hagmarksinventeringen över Tranemo kommun publicerades 1988 och i denna beskrivs Torpa som objekt 2 (i värdeklass 2) och Hovsnäs som objekt 5 (värdeklass 3) (Hindström & Josefsson 1988). Lövkogsinventeringen över kommunen publicerades 1985 och i denna beskrivs 8 olika objekt inom det aktuella Torpa-Hovsnäsområdet - fyra i värdeklass 1, tre i värdeklass 2 och en i värdeklass 3 (Blomgren & Lekemo 1985). 1999 gjordes en detaljerad inventering av kulturmiljön kring Torpa stenhus och Hovsnäs av Kula AB (manus, Länsstyrelsen i Västra Götaland).

Den kalkrika Ulricehamnsåsen

Vid Torpanäsets nordvästsida vandrar man på en smal och kraftigt markerad ås med brant sida ned mot sjön som slutar i en liten udde med namnet Espingsudd. Åsen fortsätter sedan som ett stråk av öar genom den västra delen av Torpasjön. Norrut följer åssystemet den västra sidan av Yttre Åsunden och utbildar där ännu en smal udde - den s.k. Drakesudd. Denna ås är en del av Ulricehamnsåsen som på många ställen består av vindlande åsgrenar eller kullar. Floran på rullstensgruset är ofta påfallande rik vilket visar att kalkhaltigt material från Falbygden ingår i större utsträckning än i den omgivande moränmarken. Vid Torpa finns också många kalkgynnade lundväxter på eller i anslutning till dessa åsar, såsom gulsippa, blåsippa, tandrot, vårärt och lundvårlök. På öppna betade partier finner man andra kalkgynnade växter som ängshavre, brudbröd och backtimjan.

Markanvändningen

Hovsnäs kartlades första gången 1710 av den framstående lantmätaren Wilhelm Kruse. Kartan visar att gården då låg strax söder om nuvarande herrgårdsbyggnad. Den gamla mangården ligger ännu kvar och används idag sommartid vid försäljning av bygdens hantverk. Huset, som är en rödmålad byggnad med valmat tak, har anor från 1600-talet. 1923 byggdes den vitmålade herrgård som utgör dagens huvudbyggnad vid Hovsnäs. Huset uppfördes då på ruinkullen efter en ännu äldre byggnad, vilken kan tänkas ha ingått i det komplex av fästen och borgar som anlades kring Åsunden under medeltid.

Det tidiga 1700-talets odlingslandskap vid Hovsnäs är typiskt för stora delar av Sjuhäradsbygden vid den här tiden. Närmast gården ligger åkermarken och större delen av ängsmarken. Åkrarnas form varierar avsevärt och flera av dem är både smala och små. På de odlade ytorna finns ett stort antal odlingsrösen markerade. Norra delen av näset används under 1700-talet i första hand som betesmark. Gårdens utmark är belägen i söder. Lantmätaren upplyser oss på flera ställen om växtligheten i slätter- och hagmarkerna. Omedelbart norr om Hovsnäs finns ett par beteshagar, där Kruse skriver "mager stenig hårdvall med ekskog". Han har även ritat ut ett flertal grovstammiga, gamla ekar över hela inägomarken. På hagmarken söder om huset står det "Lambhagar" med kommentaren "mycket stenig hage" - en kommentar som fortfarande är helt aktuell. Idag kallas hagen dock Dunkehallahagen. Den steniga hagmarken betas idag av ungnöt och begränsas i öster av en stenmur. I och intill denna står ett par mycket grova ekar. Ännu på häradskartan från 1890-97 ser man att de södra delarna närmast gården är ängsmarker och åkrar medan de norra delarna betecknas som skog.

På den norra delen av Torpanäset växte - enligt Kruse - barrskog, med inslag av gran och enbuskar. På Torpas betesmarker har man dock brutit upp en stor och ett par mindre åkrar. På dessa åkrar finner vi idag granplanteringar av olika åldrar. På näset hade Torpa stenhus tidigare en djurgård, försedd med lusthus och jaktkors. Trots att det fanns många grova lövträd på inägorna, var landskapet tämligen öppet. Så gott som all mark utnyttjades för jordbrukets ändamål. Stora delar av det landskap som 1710 års karta förmedlar kan vi än idag studera i området. Särskilt i de öppna avsnitten kring bebyggelsen är det lätt att känna igen sig. Så har exempelvis många av åkerytorna nästan exakt samma utsträckning som för snart 300 år sedan. Till och med flera av åkerholmarna finns ännu kvar! Betet på den gamla slättermarken bidrar också starkt till att ge hela landskapet en mycket ålderdomlig prägel. På Hovsnäs ägor finns ovanligt många spår av äldre tiders odling.

På näset i norr har ett mycket stort antal röjningsrösen, eller "hackerör" som de ibland kallas, påträffats. Rösena ligger spridda över vidsträckta områden i dagens löv- och barrskog. Dessa rösen vittnar om att markerna här tidigare brukats som åker, långt innan Kruse genomförde sin kartläggning 1710. Röjningsrösen av den här typen finns i stor omfattning i Kindsbygden och de härrör från en jordbrukskultur under yngre bronsålder

och äldre järnålder eller ca 800 f. Kr - 400 e. Kr. I många fall avspeglar de den tidigaste odlingsfasen i trakten, vilken inträder runt övergången från bronsålder till järnålder, d.v.s. för ca 3000 år sedan. Något som talar för att det kan vara fråga om så pass gamla rösemarker även vid Hovsnäs, är områdets attraktiva läge mellan sjöarna Åsunden och Torpasjön samt de många övriga fornlämningarna runtomkring. Om man tittar extra noga, kan man t.ex. finna hållristningar i form av skålgropar (älvkvarnar) och fotsulor på flera av de större stenblocken och hållarna på Hovsnäs ägor. Förhistoriska gravar och fossil åkermark finns i stor omfattning i närområdet. Hackerörsområden representerar förhistorisk åkermark och betraktas därmed som fasta fornlämningar med skydd i kulturminneslagen.

Torpa stenhus räknas som ett av landets bäst bevarade renässansslott. Byggnaden uppfördes ursprungligen under 1400-talets slut och fick sitt nuvarande utseende omkring 1550. Den välbevarade byggnaden och dess placering i landskapet ger en god bild av hur senmedeltidens och Vasatidens stormansmiljöer såg ut. Dagens landskap kring Torpa uppvisar emellertid inte några större likheter med det landskap som en karta över området från 1600-talet uppvisar. Huvudkaraktären kan istället beskrivas som det sena 1800-talets mer storskaliga landskap, med bl. a stora sammanhängande åkerytor. Den i äldre tid mycket omfattande slättermarken är idag uppodlad eller skogbevuxen. Däremot rymmer området en bred uppsättning kulturlämningar. Av den äldre bebyggelsen återstår idag endast stenhuset, men i anslutning till slottet finns flera tydliga vallar och terrasskanter som sannolikt avspeglar en försvunnen bebyggelse. Bland fornlämningar av särskild betydelse kan också nämnas den stora mängden gravar kring Torpa.

Strax söder om Torpa stenhus ligger herrgården Hovsnäs. Dagens landskapbild vid Hovsnäs uppvisar stor överensstämmelse med situationen i början av 1700-talet. Särskilt gäller detta den centrala inägomarken. Den södra delen av näset, motsvarande den gamla centrala inägomarken, karaktäriseras av en småskalig struktur, med bebyggelsen omgiven av åkrar med flikiga naturgivna former och naturliga betesmarker. Bebyggelsen utgörs av en större huvudbyggnad med högre ståndsprägel samt ekonomibygnader och en äldre mangårdsbyggnad, som sannolikt daterar sig till 1600-talet. Dagens huvudbyggnad är uppförd på grunden till en troligen medeltida "borganläggning", vars gråstensfundament ännu är synligt.

Den historiska dimensionen i landskapet i området som helhet är synnerligen påtaglig, dels i form av omfattande och välbevarade äldre, fossila odlingslämningar och ett rikt fornlämningsbestånd i övrigt, dels genom ett stort antal mycket gamla träd (ek och , i norra delen av näset, lind).

Den fossila åkermarken illustrerar här två av de viktigaste karaktärsdragen i odlingslandskapets uppbyggnad i den här delen av landet, nämligen att den förhistoriska och sannolikt även delvis medeltida åkermarken tagit större ytor i anspråk än odlingen under senare historiska perioder samt att de övergivna formerna under lång tid efter deras övergivande har präglat landskapets utseende. Förekomsten av och karaktären på den fossila åkermarken i norra delen av näset kan också sägas illustrera en landskapshistorisk process, där större extensivt utnyttjade ytor successivt krympt samman. Större sammanhängande områden med fossil åkermark återfinns också i norra delen av Torpas ägor, bl. a på det s.k. Ekenäset. Övriga fornlämningarna utgörs bl. a av resta stenar, stensättningar, domarringar, högar, rösen och hållristningar.

De samlade kulturlandskapsvärdena i kombination med de naturgeografiska förhållandena och den historiska kontexten i området ("gårdarna kring sjön", borgarna etc.) innebär att området har mycket stora kulturhistoriska värden.

I hagmarkerna, liksom i lövskogarna, runt om både Hovsnäs och Torpa står många grova eller mycket grova ekar och lindar. Dessa åldriga jättar har idag en stor samling med olika rödlistade och hotade växter och djur knutna till sig.

Några olika skogstyper som förekommer i området är:

Strandalsumpskog

Närmast sjön står en smal bård av åldriga och avdöende alar. De växer på gammal sjösänkingsmark och är förmodligen likåldriga med sjösänkningen som skedde på 1860-talet. Träden är grova och många av dem har rikligt med död ved i form av rötskadade stampartier men framförallt som avdödade eller döende toppar. I högstubbarna finns ofta stora kolonier av skalbaggen *Sinodendron cylindricum*.

Ekskog

Ekskogen på Hovsnäs marker är i flera avsnitt tämligen öppen och parkliknande efter upprepade röjningar och slätter. Fältskiktet är högvuxet med dominans av skogsnäva i kanten till skogarna och utbredda ruggar av hässlebrodd tillsammans med hallon och liljekonvalj under krontaken. Vid fuktigare partier finner man stora mängder av strätta. När strättan blommar kan man se väldigt många olika insekter som söker föda i blomställningarna. Dominerande djurgrupp är blomflugor men man finner också steklar, bin och skalbaggar. Den stora parasitflugan *Tachina grossa* var ett karaktärsdjur i blommorna vid slutet av augusti där de även sågs kopulera. Arten parasiterar på stora fjärilslarver bl. a. ekspinnaren. En typisk blomfluga i området är *Ischyrosyrphus glaucius*. Den är en vedlevande art som man oftast finner i gläntor i fuktiga skogar och bäckraviner. Insektslivet är även i övrigt mycket rikt med blombesökande vedlevande långhorningar som *Anoplodera maculicornis*, *Anoplodera sangvinolenta*, *Anoplodera rubra*, *Leptura melanura*, *Mordella fasciata*, *Trichius fasciatus* och *Chrysanthia viridissima*. Dessa öppna gläntor är således mycket viktiga för många olika vedlevande insekter.

Ekskogen på Torpas marker står till stor del på eller invid Ulricehamnsåsen. Denna ås är mycket näringsrik och i dessa skogsavsnitt blir ofta linden dominerande tillsammans med eken. I fältskiktet ingår arter som gulsippa, vårärt, blåsippa och desmeknopp. Flera mycket grova lindar står på åsen och vid avverkningar, röjningar och gallringar skjuter här upp tätt med lindsly.

Fågellivet är rikt med häckande stenknäck, mindre hackspett och kattuggla.

Ekhagar

Ekhagar är en av de vanligaste naturtyperna i området och samtidigt den intressantaste. Två olika typer av ekhagar kan urskiljas i området. Dels en typ som uppträder som en gles, betad successionsskog på gammal odlingsmark ungefär som de asprika triviallövskogarna gör längre norrut. Dessa naturtyper domineras ofta av klena och medelgrova dimensioner och har i många fall ett fältskikt som till stor del består av successionsarter som hallon, strätta, skogsnäva, ängskovall och liljekonvalj.

Den andra typen av ekhagar, hagmarker med mycket grova och vidkroniga träd, den uppträder främst på markerna strax norr om Hovsnäs men också på Ulricehamnsåsen vid Torpanäsets nordvästra strand. Vid Torpa finns den på fler platser, dels invid åsen norr och nordväst om husen men också i kanten av de stora åkermarkerna söder om Ekenäset. Ekhagar kräver hävd och växer vid minskat eller upphört bete eller slätter igen till ekdominerade skogar som på sikt övergår i andra skogstyper beroende på jordmån etc. Därför är det viktigt att ekhagarna hävdas och att stammarna hålls fria från uppväxande buskar och ungträd. Detta gäller även lågor och torrträd eftersom många av de organismer som är knutna till ekved trivs bäst i solöppna lägen. Även överåriga jätteeckor som står i slutet skog bör försiktigt röjas fram för att öka solinstrålningen till stammarna.

De gamla överåriga ekarna hyser en rik och intressant fauna och flora. Det finns en grupp lavar som brukar växa på gammelekar i solöppna lägen. I Hovsnäs-Torpa-området finns flera av dessa arter, exempelvis gulpuddrad spiklav *Calicium adpersum*, rosa skäre-

lav *Schismatomma pericleum*, skuggorangelav *Caloplaca lucifuga* och liten sönderfallslav *Bactrospora corticola*. Detta lavsamhälle tycks vara känsligt för alltför stark skugga. När betetrycket blir så stort att nakna jordfläckar bildas under ekkronorna konkurreras arterna ut av dagglavar och andra arter som bättre tål eutrofieringen.

I området har man också kunnat konstatera förekomster av ett antal ekskalbaggar, såsom eremiten (läderbaggen) *Osmoderma eremita*, *Gnorimus variabilis* och knäpparna *Procraterus tibialis* och *Ampedus hjorti*.

På de grova ekarna finns också många trevliga eksvampar som oxtungssvamp *Fistulina hepatica*, tungticka *Piptoporus pulvinatus* och saffransticka *Aurantioporus croceus*. Samtliga dessa arter är företrädesvis knutna till mycket grova, levande eller döda ekar och finns uppförda på den nationella rödlistan.

Epifyter

Epifytfloran i området är tämligen välutvecklad och varierad. De största värdena är knutna till gammelekarna och det är också i denna miljö som jag fann de flesta rödlistade arterna. På de mer soligt belägna stammarna kan man se *Calicium adpersum*, *Caloplaca lucifuga*, *Schismatomma pericleum*, *Cyphelium inquinans* och *Chaenotheca phaeocephala*.

Under något mer skuggiga förhållanden blir andra arter dominerande som *Antitrichia curtispindula*, *Zygodon rupestris* och *Frullania tamarisci*. Fällmossan är oftast mycket talrik på stammarna och den är ofta fertil i området. Ibland finner man mer näringsrika förhållanden och på grov asp, lind eller ek ser man då arter som *Neckera complanata* och *Homalia trichomanoides*. Mer eller mindre sällsynta lavar i dessa miljöer är *Gyalecta ulmi*, *Lobaria pulmonaria* (även fertil), *Lopadium pezizoidea* och *Lobaria scrobiculata*.

2. Korpeboberg

Kärrabo-Korpebo är beläget strax söder om Marbäck vid sjön Åsunden östra sida i Ulricehamns kommun. Gårdarna Kärrabo, St. Korpebo och L. Korpebo ligger på en höjd som ett stycke mot norr får ett dramatiskt slut i form av en kraftigt markerad nordsluttning ned mot Marbäcksviken och odlingslandskapet intill Marbäckers samhälle. Intill Åsundens östra strand – och i undersökningsområdets västra del finns ett gammalt nedlagt järnvägsspår som idag fungerar som en cykelbana(led). I anslutning till detta ligger ytterligare en gård, Näsboholm strax utanför undersökningsområdet.

Landskapet är såväl topografiskt som biologiskt omväxlande och karaktäriseras av ett stort inslag av olika lövskogar, främst är det fråga om unga skogar som står i det igenväxande odlingslandskapet, men det finns också äldre lövskogar i de branter och bergssluttningar som förekommer i anslutning till sjön. Flera av ädellövskogsbestånden har en rik, lundartad och kalkpåverkad flora. Fyra olika nyckelbiotoper finns inom området i form av lövskogslundar, bergbranter, sumpskogar och gamla ekhagar.

Området ingår i riksintresse för naturvård och delar av det ingår även i den regionala bevarandeplanen för odlingslandskapet.

Korpeboberg är enligt Jacobsson uppbyggd av hornbländegnejs som är en relativt fattig bergart men i de västra delarna runt den gamla järnvägen och vid Näsboholm är inslaget av rikmarksväxter stort varför bergarten också i vissa partier kan vara kalkrik.

I områdets nordöstra hörn rinner den lilla bäcken Källebäcken fram.

I stort sett hela undersökningsområdet torde ha varit betes-, åker- och slättermarker för inte så länge sedan och betydligt skogfattigare och öppnare än idag. Aldriga lövträd fanns

emellertid även under denna tid i form av hamlade askar och almar, grova ekar och en del träd i betesmarkerna där särskilt de brantare partierna av Korpeboberg torde ha haft ett betydande inslag av olika träd.

Kärrabo-Korpeboområdet utgör riksintresse för kulturmiljövården och är utpekad som ett värdefullt odlingslandskap med höga kulturhistoriska värden (K1 i BPO). Området innehåller ett betydande antal fornlämningar från hela den förhistoriska perioden samt välbevarade bystrukturer med kulturhistoriskt intressant bebyggelse. De kulturhistoriska bevarandevärdena ska belysas, men med hänsyn till det aktuella områdets avgränsning inom riksintresset bedömer länsstyrelsen att det inte krävs en utredning av Regionmuseum Västra Götaland eller annan institution eller konsult med motsvarande kompetens.

I den västra delen finns det nedlagda järnvägsspåret som numera fungerar som en cykel/promenadled.

Markerna mellan Näsboholm och Kärrabo och vidare österut mot Korpebo och Korpeboberg har en mycket stor sammanhängande lövskog där åtminstone ett tiotal olika skogstyper förekommer.

Brantskog av ädellövrisk typ

I de mer kuperade och blockrika delarna från Marbäcksviken och österut finns en blandskog där lind och lönn har en stark ställning. I vissa partier utbildas rena lindbestånd. Linden är genomgående flerstammig och erosionsrörelser gör att här finns mängder av död ved i olika åldrar även om riktigt grova dimensioner och åldrar saknas. Lönnen är genomgående mer ung och ger ett intryck av att ha ökat starkt under senare år. Andra mycket vanliga träd i branten är delvis åldriga rönnar och aspar tillsammans med ett visst inslag av ek. Längst i väster finns också ett litet inslag av alm.

Kärlväxtfloran är rik med blåsippa, vårärt, underviol, trolldruva, lundarv och springkorn.

Epifytfloran är artrik och intressant. Lungblåsa (*Lobaria pulmonaria*) växer spritt i området och är – i synnerhet när den växer på lönn – mycket storvuxen och vital och rikligt försedd med apothecier. Tillsammans med denna finns också bärdlav (*Nephroma parile*); korallblylav (*Parmeliella triptophylla*); grynig filtlav (*Peltigera collina*) och olika filtlavar (*Peltigera* spp.) På de åldriga ekarna som förekommer i detta område noterades dessutom den rödlistade skorplaven *Bacida biatorina* tillsammans med *Opegrapha soledifera* och *Lopadium disciforme*.

På slätbark av rönn, hassel och lind tillkom arter som rikfruktig blemlav *Phlyctis agelaea*, *Arthonia spadicea* och jaguarfläck *Arthothelium ruanum*.

Även den epifytiska mossfloran är välutvecklad med tämligen artfattig. Riklig och ofta dominerande är fällmossan *Antitrichia curtipendula* och på trädbaserna råttsvansmossan *Isoetium myurum*. Ärgmossa *Zygodon rupestris*, klippfrullania *Frullania tamarscii* och krusig ulota *Ulota crispa* är andra vanliga arter.

På klippblocken dominerar ofta mörk husmossa *Hylocomiastrum umbratum* tillsammans med västlig hakmossa *Rhytidiadelphus loreus* men här finns också inslag av skuggsprötmossa *Eurhynchium striatum* och den rödlistade västliga husmossan *Loesobryum brevirostre*.

Bergväggen är artfattigare med arter med typiska inslag som *Amphidium muegeotii*, *Bartramia pomiformis* och *Diplophyllum albicans*.

Vedsvampsfloran studerades inte nämnvärt men på de talrika lågorna av lind i branten var lindskålen *Holwaya mucida* en vanlig art tillsammans med den lindlevande gelésvampen *Achroomyces disciformis*.

Mot bergskrönet blir marken snabbt fattigare och här finns små partier av skogstypen

”ek-tallskog av bergig typ”. I dessa partier finns ymniga förekomster av diverse hänglavar som *Usnea subflorida*, *U. filpendula*, *Bryoria fuscescens* och *B. capillaris*. Vid sommarhagen står en del grova ekar i bergkanten ned mot sjön och de har delvis en intressant epifytflora med puderfläck *Arthonia cineropruinosa* och grå skärelav *Schimatomma decolorans*. På tall upphittades blodticka.

Igenväxt änglhagmark av ask-almtyp

Norr om Näsboholm står ett flertal gamla och grova askar och almar som bär spår av hamling. Marken betades på 1970-talet (Jacobsson 1976) och är fortfarande ganska gles med den äldre lövängsstrukturen bevarad. Floran är mycket rik men storrans, kransrams, tvåblad, stinksyska, lungört, tandrot, blåsippa, springkorn och hässleklocka. Westfeldt (1954) anger dessutom gulsippa, smånunneört och dvärghäxört från området.

Området står nu delvis utan hävd (en del betas av hästar) och är mycket rikt på död ved av ask och alm.

Epifytfloran är rik med mossor som grov baronmossa *Anomodon viticulosus*, piskbaronmossa *Anomodon attenuatus*, platt fjädermossa *Neckera complanata*, trädporella *Porella platyphylla* och trubbfjädermossa *Homalia trichomanoides*. I området finns också almlav *Gyalecta ulmi* (Andersson 1989).

Vedsvampsfloran innehåller sällsynta arter som dallerskål *Ascotremella faginea* och lundticka *Tyromyces wynnei*. Fyndet av lundticka är intressant eftersom det är länets tredje fynd och det första utanför platåbergens sluttningar.

Den grå jordlaven *Catapyrenium psoromoides* växer med ganska stora bestånd på några askar intill vägen. Den är mycket intressant eftersom den har huvuddelen av sina svenska förekomster i de södra delarna av Sjuhäradsbygden.

Igenväxt änglhagmark av lind-ektyp

Väster om järnvägen – intill Marbäcksviken – står ännu en lövängsrest men här på stenigare - bergigare grund där ek och lind dominerar. I kanten mot strandskogen står också en del medelgrov till ung lönn. Kärlväxtfloran är rik med arter som storrans, kransrams, lungört, desmeknopp, underviol och blåsippa. Området är mycket rikt på död ved och lindskålen *Holwaya mucida* observerades på lindarna men den växte även på en rönnlåga.

Epifytfloran är mycket rik med täta sjok av platt fjädermossa, lunglav och blek kraterlav *Gyalecta flotowii*.

Öster om järnvägen – intill den större granplanteringen – finns ett annat torrare område med ett 20-tal grova till mycket grova ekar. Ekarna står nu alltför skuggigt och trångt för att hysa någon mer artrik ljusälskande epifytflora men på en ek fanns en del grå skärelav *Schimatomma decolorans* kvar. Fältskiktet är artrikt där särskilt lungörten är mycket vanlig.

Sekundär lövskog, fuktiga typer

Norr om brantskogarna och ned till odlingsmarkerna intill Marbäcksviken finns ett stort sammanhängande bälte med igenväxningsmarker där björk, asp och sälk har en stark ställning. Ett mindre part (område 6 i Jacobsson 1976) har gallrats för ca 30 år sedan. Främst i de östra delarna förekommer en del äldre träd – ek och björk – som är vidkroniga och härrör från tiden före igenväxningen. I hela området förekommer inslag av ek och i vissa partier blir den dominerande.

Hasseln är mycket vanlig i detta område och vissa mindre partier kan klassas som hässlen. Vissa av hässlerna börjar nu att bli ganska artrika med arter som lysticka *Hapalopilus nidulans* och *Hymenochaete tabacina*.

Fältskiktet är artrikt med dominans av lundarv, strutbräken, springkorn, kärrfibbla och

älggräs men också friskare partier med harsyra, blåsippra och vårärt ingår.

I de östra delarna – söder om och intill Källebacksån mynnar ett par källor och här finns dessutom kransrams och stora ruggar med brunstarr *Carex acutiformis*.

Mossfloran är intressant med arter som dunmossa *Trichocolea tomentella*, kalltuffmossa *Cratoneuron filicinum* och källgräsmossa *Brachythecium rivulare*.

Klibbalstrandskog

Närmast sjön står på ett par mindre ställen en smal bård av delvis åldriga och avdöende alar. De har en artrik fältskiktflora med t ex svärdsilja, vasstarr och jättegröe.

3. Kråkeboberg

Lövskogarna vid Kråkeboberg och Stora Ekered är belägna strax väster om sjön Åsunden söder om Ulricehamn. Landskapet är starkt kuperat och de två stora grönstensbergen (diorit) Åsakullen och Kråkeboberg har blockrika, lövskogsdominerade sydsluttningar. I de mer låglänta moränmarkerna finns relativt stora arealer med betesmarker som oftast är dominerade av ek. I sänkor och utmed sjön förekommer en del sumpskog med dominans av al, glasbjörk och stundom ett stort inslag av ask. Utmed och på en liten kulle invid sjön i den södra delen av området finns en liten men grov och dödvedsrik bokskog (Bokåsen).

Bokåsen och markerna runt Lilla Ekered

Runt L Ekered finns flera grova almar, lönnar och någon lind. Intill den lilla bäcken som rinner intill tomten och ned till Åsunden finns en näringsrik sumpskog dominerad av klibbal, gråal och björk men med ett stort inslag av ask. I fältskiktet märks stinksyska, skogsbingel, lundelm och springkorn. Bestånden är delvis inom betesmark.

Bokåsen domineras av grov bok och inslaget av grova boklågor och boktorrakor är stundom stort. På boklågorna noterades boktickan *Inonotus nodulosus* flerstädes och bland epifyterna märker man *Lobaria pulmonaria*, *Lecanora glabrata*, *Pyrenula nitida*, *Sphinctrina turbinata*, *Neckera complanata* och *Antitricha curtispindula*. Ett större parti av skogen är avstängslat från älg och rådjur (bokföryngring) med ett högt stängsel.

Vid Bokåsen har man också funnit en del sällsyntare svampar – hinnskivling *Bolbitius reticulatus*, skinntagging *Dentipellis fragilis* och dystersopp *Porphyrellus porhyrosporus* (Hans-Göran Toresson).

Bokåsen är förbunden med det norr om befintliga Kråkeboberget via en smal strandsumpskog utmed Åsunden. Här dominerar klibbal och björk men i mer höglänta partier tillkommer gråal, asp, gran och ek. På ett ställe förekommer en igenväxt beteshage med medelgrova ekar och någon lind.

Fältskiktet karakteriseras av grenrör, videört, älggräs och (fuktigare) kabbeleka, besksöta, vasstarr, jättegröe, ängsruta, frossört, svärdsilja och springkorn. På något ställe förekommer kransrams.

Kråkeboberget

Den blockrika sydbranten av detta berg bär en av de artrika brantskogarna inom området. De nedre delarna har gallrats och röjts i flera omgångar och de utnyttjas nu som betesmark.

Trädslagsammansättningen är stor med mycket lind och bergek men här finns också bok, ask, alm, lönn, gran, tall, björk och asp. Skogsbestånden är beskrivna av Wallin (1973).

De storblockiga nedre delarna domineras ofta av lind och de övre mer steniga partierna av bergesk. Små partier med dominans av lönn finns också. I buskskiktet förekommer bl. a. oxbär, skogstry och krusbär. Epifytfloran är välutvecklad med arter som grov baronmossa *Anomodon viticulosus*, lunglav *Lobaria pulmonaria*, korallblylav *Parmeliella triptophylla*, fjädermossor och porellor. I nordsluttningen är granen ofta det dominerande trädslaget och dessa partier har avverkats vid flera olika tillfällen. De brantaste partierna bär dock fortfarande en del lövskog, framförallt av bok och ek. Sydsluttningens lundflora är mycket artrik och här finns: blåsippa, gulsippa, lungört, vårärt, skogsbingel, trolldruva, bingel, underviol, tandrot, lundstjärnblomma, gullpudra, springkorn, sårlåka, bergjohannesört, kungsmynna, vippärt, strävlost och nästrot, myskmadra, kransrams. På nordsluttningen tillkommer skogssvingel, häxört, hässlebrodd och lundelm.

De stora populationerna av flera lundväxter har som följd bl. a. att flera olika mer eller mindre specifika växtätande insekter finns inom området. Här noterades (i form av minor) t. ex. minerarflugorna *Phytomyza abdominalis* på blåsippa, *Agromyza abiens* på lungört och *Amauromyza labiatarum* på stinksyska.

Markerna runt St. Ekered och Kråkebo

Relativt glea ekdominerade skogar som betas av häst. Väster om vägen och söder om St. Ekered ingår flera små före detta åkerlappar i beteshagen men också fuktigare sänkor där en tät ungskog av al och björk dominerar. Enstaka grova spärrgreniga ekar finns också. I de fuktigare partierna finns kransrams på flera ställen och mycket brudborste.

Markerna runt St. och L. Kråkebo har liknande naturtyper och hävd.

Åsakullen

Den sydvända branten har en brantskog som mycket liknar den man finner vid Kråkeboberg. Här har man funnit ytterligare ett par rödlistade arter nämligen blekticka *Pachykytospora tuberculosa* (1 träd) (1999-07-30 Tommy Ek) samt almlav *Gyalecta ulmi* (2 träd)

Rödlistade arter

Svante Hultengren; Naturcentrum har noterat 9 rödlistade lavar vid Kråkeboberg nämligen:

Biatora sphaeroides
Biatoidium monasteriensis
Collema subnigrescens
Degelia plumbea
Gyalecta flotowii
Lecanora glabrata
Megalaria grossa
Normandina pulchella
Thelopsis flaveola

I bokskogen har man också noterat laven *Sphinctrina turbinata* (Robert Andersson, Länsstyrelsen).

Vid denna inventering påträffades också *Pyrenula nitida* vilket tillsammans ger 11 rödlistade lavar inom området.

En rödlistad mossa påträffades också nämligen västlig husmossa *Loeskobryum brevirostre* på block både vid Åsakullen och vid Kråkeboberg. Även kärleväxterna är representerade med en rödlistad art, nämligen skogssvingel *Festuca altissima*.

6. Gällstorp/Möllesboån-området

Alsumpskogar och källpåverkade skogar intill en större å – Möllebobäcken. Kärrfibbla, storrans och kransrans är vanliga arter i fältskiktet. Mörk husmossa *Hylocomiastrum umbratum* förekommer på flera ställen.

Bedömning:

Ett större sammanhängande lövskogslandskap där dessa miljöer bör gynnas vid den framtida skogsskötseln.

7. Sämsjöns västsida

Hagmarkerna N om Sjöred (lövskogsbestånd 119) består närmast gården av mkt gamla och grovstammiga alar. Flera av den är nu lågor och högstubbar med t. ex stora kolonier av liten noshornsbagge (*Sinondendron cylindricum*). Mot norr blir alen yngre och här finns också mkt björk. I kanten mot de öppna markerna finns också en del ek och grovstammig asp. Värdefull miljö för hackspettar.

Vid Finnekumla finns ett par aldominerade sumpskogar (lövskogsbestånd 132 och 133) och söder om gårdarna finns ett större lövskogsparti (lövskogsbestånd 134) med mkt hassel och vidkronig ek i söder. Detta parti fick värdeklass 1 i lövskogsinventeringen.

Intill Sämsjöns västsida ligger ett annat stort lövskogsområde som erhöll värdeklass 1; nämligen 120. Ekskogar och blandskogar med ädellövinslag och vackra strandsumpskogar.

De värdefullaste områdena ligger vid Närarp. Här löper en mindre bergsbrant mot söder och intill den finns en hel del grov asp. Flera av asparna har nu blåst omkull och här finns således också ganska mycket död ved av olika slag. Mellan branten och sjön finns det mycket triviallövskogar med björk, ek, asp och al. Här och där finner man stenmurar med små åkerlyckor och enstaka grova ekar som dock numera är trängda av konkurrerande träd.

Bedömning:

Ett lövrikt område som utgör ett värdefullt komplement till lövtrakterna runt Fästered-Vegby. Dessa bestånd bör skötas med stora naturvårdshänsyn och på olika sätt stödja de sammanhängande lövskogarna vid Fästered.

Vissa skogar bör betas och mindre partier bör bli biotopskyddade.

8. Fästered-området

Norr om landsvägen vid Fästered sträcker sig ett stort sammanhängande lövskogsområde. I de torrare mer vägnära delarna dominerar ek men i anslutning till flera mindre bäckar och källpåverkad mark i de lägre delarna förekommer mycket al, björk och asp. I de östra delarna (mot Fällan) dominerar aspen helt och där breder en mäktig medelålders aspskog ut sig.

Även söder om vägen ned mot Nybygget breder en ekblandskog med mycket källpåverkad mark och småbäckar ut sig. Här finns också ett betydande inslag av ask och mindre partier är typiska lövängsrester.

Lövskogarna fortsätter sedan norrut till Åsunden där mäktiga strandsumpskogar breder

ut sig. I dessa finns, särskilt nu efter januaristormen relativt stora mängder med död ved då mycket björk, och asp har blåst ned.

Kärlväxtfloran är mkt rik med arter som gulsippa, gullpudra, vätteros, smånunneört, hässlebrodd, blåsippa, svalört, vårlök och strutbräken. I anslutning till en mindre bäck i öster finns ett stort bestånd av brunstarr *Carex acutiformis*.

På block och lågor intill bäckarna och källdrågen sitter många naturvårdsintressanta mossor som västlig husmossa *Loeskobryum brevirostre* (R), mörk husmossa *Hylocomiastrium umbratum*, skuggkvastmossa *Dicranodontium denudatum* (både norr och söder om vägen), klipporella och källgräsmossa.

På en fallen grov alm noterades almlav *Gyalecta ulmi* (R).

Epifytfloran är delvis rik med arter som fällmossa, trubbfjädermossa, platt fjädermossa och guldlockmossa.

Under besöket noterades de rödlistade arterna mindre hackspett (revirstrider mellan hagnar norr om vägen) och entita (sjöng norr om vägen), men här fanns också stjärtmes och stenkäck.

Bedömning:

Ett mkt stort och sammanhängande lövskogsområde med rik flora, mkt död ved och artrik fauna och flora där flera rödlistade arter ingår. Lämpligt reservatsområde med utomordentligt stor potential.

9. Högagärde – Hulu-området

På andra sidan av det smala sund som åtskiljer Åsunden från Yttre Åsunden ligger herrgården Högagärde. På åsen runt herrgården finns dels betade ek- och linddominerade partier, men också partier som är mer parkartade. Många grova ekar och lindar ingår i detta avsnitt. Här finns *Lobaria pulmonaria* på en lind. Norr om vägen finns stora partier med ekskog som mot Åsunden och Ruggeboviken övergår i strandsumpskogar med björk, al och viden.

Lokal för lunglav (Andersson 1983).

Strandsumpskogarna är delvis gallrade. Ekskogarna är delvis av rikare natur med arter som blåsippa, trolldruva och kransrams. Uppe vid samhället Hulu ligger ett litet parti med ekhage, och gallrade ask-al skogar intill en liten bäck som delvis sköts som slättermark. Här finns en äldre notering av *Lobaria pulmonaria*.

Bedömning:

En del av dessa bestånd bör skötas med stora naturvårdshänsyn och på olika sätt stödja de sammanhängande lövskogarna vid Fästered.

10. Apelgärde – Boanäs

Vid Boanäs finns en mäktig samling med grova f.d. hamlade vårtbjörkar. I övrigt finns en del ekblandskogar och lövblandskogar i området. Intill bebyggelsen finns grövre lind, lönn med fällmossa och i ekskogen finns t ex korallav på stammarna.

Bedömning:

En del av dessa bestånd bör skötas med stora naturvårdshänsyn och på olika sätt stödja de sammanhängande lövskogarna vid Fästered.

11. Dannike-trakten

Runt Dannike finns en hel del små lövskogsområden varav en del har höga naturvärden. Öster om samhället finns fyra små nyckelbiotoper med källpåverkade bestånd av alsumpskog och en del lövängsrester. Lokal för skrovellav *Lobaria scrobiculata*, lunglav *L. pulmonaria*, almlav *Gyalecta ulmi*.

Söder om samhället finns ett tiotal olika bestånd med samma naturtyper men här finns också en del bokbestånd och en hel del asp. Även här förekommer almlaven på före detta hamlade askar.

Ner mot Fåhagen och Forsa förekommer mindre alsumpskogar och mindre betade lövskogspartier intill bebyggelsen. Vid Forsa finns en del intressanta epifyter.

Bedömning:

Ett större sammanhängande lövskogslandskap där dessa miljöer bör gynnas vid den framtida skogsskötseln.

12. Vegby- Attorp –området

Strax öster om Vegby finns ett par höjdryggar med ekskog norrut mot Iglesjön och Klevaberget (bestånd 121 och 122 i lövskogsinventeringen och område 7 i Jacobsson 1976). Bestånden är gallrade och en del tall/ek har blåst ner i stormen jan 2005 (Gudrun). Denna sågas upp och tillvaratas nu.

Vissa ekar är medelgrova och har en intressant epifytflora med ex fallmossa *Antitrichia curtispindula*. Lokal för kransrams, blåsippan, skogsbingel, tandrot, ormbär och trolldruva.

Mot Iglesjön finns en nyckelbiotop (alsumpskog).

Klevabergets branter (östbrant och västbrant) är rika genom att bergarten är hornbländegnejs och här finns en lång rad lundväxter i den lövskogsklädda branten. Västbranten består främst av grov gran med inslag av lind, ek och asp. I ostbranten finns också mycket alm. Tandrot, lungört, vispstarr, blåsippan, kransrams, hässleklocka, nässleklocka, dvärghäxört, trolldruva, lundarv, springkorn, vårärt, vippärt, underviol, storgröe, och långsvingel.

I branten finns många intressanta kryptogamer som t. ex. *Anomodon viticulosus*, *Anomodon attenuatus*, *Frullania tamarisci*, *Neckera complanta*, *Homalia trichamanoides* och *Antitrichia curtispindula*. På några grova almar finns fertil lunglav (*Lobaria pulmonaria*).

I västbranten finns rikligt med korallblylav *Parmeliella triptophylla* på asp och lönn.

Nedom branten mot Attorp vidtar en betad ekhage.

Runt Attorp finner man en mosaik av slutna lövskogar, beteshagar och öppna marker. Flera mindre NB ingår i området.

Bedömning:

Ett rikt och varierat område som bör bli föremål för en reservatsutredning

13. Tvärred- området

Vid Tvärred finns en stor ansamling av olika lövskogar (98 – 104 i lövskogsinventeringen). Fina ravinskogar med bäckmiljöer finns vid 98 och 101. Den vanligaste typen är annars ekblandskogar med fina strandalsumpskogar intill sjön. Mindre partier med blockrika och stundom linddominerade ytor finns också.

Rikt område med en lång rad lund- och skogsväxter som gullpudra, blåsippan, lungört, strutbräken, lundstjärnblomma, kransrams, hässleklocka och skogsbingel.

I bestånd 98 finns lunglav *Lobaria pulmonaria* och i 104 finns på gammal ask *Gyalecta ulmi* och *Sclerophora amabilis*.

Bedömning:

Ett rikt och varierat område som bör bli föremål för en reservatsutredning

14. Sjögunnarsbo

I den sydsluttning som går mellan Åsunden och österut mot Bredgården finns en större sammanhängande lövskog. Mot sjön finner man mycket hållmarker och ungbjörk. På sluttningens krön finns flera byggnader varav en del har varit ett sanatorium. Större delen domineras av ek och området betas. Mot Bredgården öppnar sig landskapet mer och här blir naturtypen hagmark. Här finns noteringar av brudbröd och slätterfibbla. I sydsluttningens ekskogar finns många gamla ekar som bär spår av kronbeskärning men många av dem är nu i dåligt skick Enligt lövskogsinventeringen finns almlav *Gyalecta ulmi* i området.

I skogen har man också funnit flera sällsynta svampar som dystersopp, brödmärgsticka, korallticka, lundvaxskivling (kommunal inventering).

Söder om vägen finns ett par lövskogsområden intill sjön varav det norra domineras av asp och al på sandgrund. Det södra lövskogsområdet (söder om badplatsen) innehåller en del rikare partier med arter som trolldruva, tandrot och gullviva.

Bedömning:

Ett större sammanhängande betat lövskogslandskap som har ett stort naturvärde med inslag av rödlistade arter.

15. Ulricehamn området

Fågellivet är rikt och märks under våren genom en ljudlig kör av olika arter t ex trastar, sångare, finkar och mesar mm. I skogen häckar den mindre hackspetten. Stenknäcken och entita finns här också liksom kattugglan.

Området har betydelse som närströvområde och för skolan. Det sk. Mulleberget nära Karslätt används flitigt för aktiviteter och det finns grillplatser här.

Runt golfbanan i söder finns mestadels gallrade ekdominerade skogar med inslag av hassel, björk, grov asp och säl. Västlig rostticka *Phellinus ferreus* och korallav finns i detta område. Fältskiktet växlar mellan en ganska rik blåbärstyp med lågörtstyper av harsyra och liljekonvalj. Skogstypen är också utbredd i markerna norr om golfbanan mot Ulricehamns samhälle och upp mot Hester.

I sluttningarna Väster om golfbana är skogen mosaikartad med bland annat klibbalskogar av översilningstyp. Området är mycket varierat med gläntor, stenmurar, odlingsrösen, bäckmiljöer, källor, skogsbryn och öppna marker. Bitvis är det gott om döda ved i form av högstubbar och lågor. På äldre askar kan man finna grynig filtlav. På en del äldre ekar finner man laven rostfläck. På rikare marker kan man se att rikligt med yngre ask på väg upp under trädskiktet av ek, asp, björk och klibbal.

I fältskiktet kan man finna kärrfibbla, gulsippa, smörbollor, gullpudra, ormbär, skärms-tarr och blåsippa. I våtare partier finner man spjutmossa.

Bogesund är en mycket värdefull hagmark med grov björk och gran, delvis med karaktär av naturbete. Nedblåsta träd sågas upp f.n.

Vid Hester finner man en fin lönnallé.

Även stadens parker bör omnämnas. Ekshagen domineras av äldre ekar och däremellan klippta gräsmattor. Här är finns flera ovanliga svampar såsom grå kantarell *Cratharellus cinereus*, *Cortinarius panglulus*, *Agaricus fuscofibrillus*, violfotskremla *Russula violeipes* samt några rödlistade arter såsom bronssopp *Boletus appendiculatus* och lundvaxskivling *Hygrophorus nemoreus*.

I en sluttning mot norra infarten till Ulricehamn finns en fin lövskogslund med gulsippa (rikligt), strutbräken (vild/planterad?), rödblära, kransrams, nordlundarv.

Norr om väg 40 fortsätter lövdominansen vid och runt gården Ubbarp. Här finns mest betade ekskogar men en liten bäck med alskog ingår också.

Bedömning:

Ett större sammanhängande betat lövskogslandskap som ligger tätortsnära och bör skötas som en tätortsnära skog.

Huvuddelen av områdets lövskogar mellan ishallen-simhallen-golfbanan och riksväg 40 ägs av kommunen och skulle kunna vara lämpligt för särskild uppmärksamhet t ex i form av ett kommunalt naturreservat.

16. Brunn

Norr om riksväg 40 finns ett mindre lövskogslandskap som med sitt artinnehåll och till sin karaktär påminner om de övriga lövskogarna i Åsundentrakten.

Närmast vägen finns flera källpåverkade bestånd där alen dominerar ofta tillsammans med gran.

Vid Törestorp finns ett större sammanhängande beteslandskap med rika lövskogar källpåverkade alsump- och granskogar. Floran är ställvis rik med arter som blåsippa och skogsbingel. Mindre lövängsrester ingår i området och på en äldre före detta hamlad ask fanns almlav *Gyalecta ulmi*. I sumpskogarna hittar man typiskt de båda signalarterna svavelriska *Lactarius scrobiculatus* och gul trumpetssvamp *Craterellus lutescens* tillsammans med kärlväster som gullpudra, blåsippa, och kärrfibbla. Merparten av denna skog betas.

Längre norrut mot Kättersred finns källpåverkade sluttningar med gran som har ett stort inslag av ek och hassel. Här växer ymniga bestånd av blåsippa och kransrams tillsammans med många kalkgynnade mykorrhizasvampar som krusbärskremla och granblodrisk.

Bedömning:

Ett större sammanhängande skogslandskap där traktens ansvarsmiljöer och arter bör gynnas vid den framtida skogsskötseln.

APPENDIX

OMRÅDEN SOM BESÖKTES UNDER 2005 OCH/ELLER BEDÖMDES MEN SOM FALLER UTANFÖR ÅSUNDEN-TRAKTEN

4 och 5. Reutersberg-området

Reutersområdet har tillsammans med Dalstorp-området och markerna runt Skårtebo en hel del lövskogrika marker främst intill bebyggelsen och odlingsmarkerna.

De har dock delvis en annan karaktär än de lövskogar som utgör de speciella naturvärdena runt de stora sjöarna.

Här dominerar friska marker och marker med ek. De betas som regel eller utgörs av igenväxande betesmarker. På de friska igenväxningssmarkerna finns nu en hel del asp med värdefull suboceanisk flora. De här lövtrakterna ansluter på detta vis till den epifytrika trakten i södra Sjuhäradsbygden som sträcker sig ned mot Skephult i norra delen av Marks kommun.

Karakteristiska arter för denna trakt kan vara skrovellav *Lobaria scrobiculata*, lunglav *L. pulmonaria*, blylav *Degelia plumbea*, gytterlav *Pannaria conoplea*, västlig gytterlav *Pannaria rubiginosa* och västlig njurlav *Nephroma laevigatum*.

I Skårtebo-området finns dessa trakters enda naturreservat som består av lövskogsmarker runt torpet Skårtebo. Här finns ännu betade partier med grov ek men också asprika lövskogar i anslutning till dessa betesmarker.

Söder om Skårtebo finns Oppstens fästning på en markerad kulle intill Sämån bevuxen med ett delvis äldre lövskogsbestånd. Ek och gammal björk dominerar. Lokal för *Lobaria scrobiculata* och *L. pulmonaria*.

Norr om Skårtebo finns ett större parti med delvis fuktig skog som är biotopskyddad.

I Reutersberg-området finns en stor nyckelbiotop på 10,9 ha som domineras av ek men här finns också rikliga inslag av både björk, asp och gran. Området betas och innehåller många gamla träd och mycket död ved.

Lokal för lunglav *Lobaria pulmonaria*.

Mycket ekskogar söder om denna delvis i form av betade ekhagar

Bedömning:

Ett större sammanhängande lövskogslandskap där dessa miljöer bör gynnas vid den framtida skogsskötseln.

Litteratur:

- Andersson L. 1983(1989): Lövskogar i Ulricehamns kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län. Rapport 1989:1.
- Andersson L. 1997: Sydsvenska lövskogar och andra lövbärande marker. Naturvårdsverket (manus).
- Antonsson, K. 1999: Läderbaggen (*Osmoderma eremita*) - ekologi och skötsel av livsmiljön. Naturvårdsverket.
- Antonsson, K & Wadstein, M. 1991: Eklandskapet. En naturinventering av hagar och lövskogar i eklandskapet S om Linköping. Länsstyrelsen i Östergötlands län. Linköping.
- Blomgren, M & Lekemo, C. 1985: Lövskogsinventering i Tranemo kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län. Rapport 1985:2.
- Gärdenfors, U & Baranowski, R. 1992: Skalbaggarna anpassade till öppna respektive slutna ädellövskogar föredrar olika trädslag. Ent. Tidskr. 113: 1-11.
- Hultengren S. 1995: Trädlevande lavar i Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län.
- Wallin G. 1973: Lövskogsvegetationen i Sjuhäradsbygden. Acta Phytogeographica Suecica 58.
- Hindström & Josefsson 1988. Ängs- och hagmarksinventeringen över Tranemo kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län. Rapport 1989:6.
- Jacobsson, S. Åsundenområdet. 1976: Länsstyrelsen i Älvsborgs län. Rapport 1976:9.
- Larsson, H. 1973: Översiktlig inventering i Tranemo kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län. Rapport 1973:3.
- Länsstyrelsen : Natura 2000 i Västra Götalands län - läget våren 1999.
- Martin, O. 1989: Click beetles (Coleoptera, Elateridae) from old deciduous forests in Denmark (in danish). Ent. Meddr. 57(1-2): 1-107.
- Länsstyrelsen : Natura 2000 i Västra Götalands län - läget våren 1999.
- Westfeldt G.A. 1954: Floran i nordöstra delen av Sjuhäradsbygden. Svensk Bot. Tidskr. 48.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN